

Deres ref.: 201000401
Vår ref.: 2010/4753ROS001/96
Dato: 29.04.2011

Samisk dimensjon i rettsvesenet, rapport til høring - høringsvar fra Forskergruppa for same- og urfolksrett, Det juridiske fakultet, UiT

En arbeidsgruppe oppnevnt av Domstoladministrasjonen (DA) har i januar 2011 overlevert en rapport om ulike problemstillinger knyttet til samiske forhold innen rettsvesenet, kalt Den samiske dimensjonen i rettsvesenet. *Forskergruppa for same- og urfolksrett mener, på vegne av Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø, at arbeidsgruppa har gjort et omfattende og grundig arbeid, som på en treffende måte gjør rede for de rettslige forpliktelsene domstolene og Domstoladministrasjonen har overfor den samiske befolkning i Norge. Det kan her bl.a. vises til at arbeidsgruppa legger til grunn "at det påhviler en plikt for domstolene og domstolenes organisasjon til å ivareta samisk språk og kultur, herunder også rettstradisjoner og sedvaner [og at] [d]enne plikten påhviler så vel de alminnelige domstolene som jordskifte domstolene" (s. 21).¹*

Vi har også merket oss at arbeidsgruppa legger til grunn at forpliktelsen gjelder for alle domstolene i Norge, og at den har en særlig relevans for alle domstoler som har et embetsområde med en viss samisk befolkning.

Arbeidsgruppa slår videre fast at domstolene plikter "av eget tiltak å søke klargjort innholdet i samisk sedvane, så langt dette kan få betydning for løsning av en tvist [og at] [d]omstolene plikter videre av eget tiltak å anvende en samisk sedvane dersom denne regnes som en rettsregel" (s. 22). Dette er en viktig erkjennelse som vi håper DA tar med seg i det videre arbeidet med den samiske dimensjonen i rettsvesenet.

Erkjennelsene stiller krav til domstolenes organisering og administrasjon. Dette har arbeidsgruppa også tydeliggjort på s. 21 idet den påpeker hva disse forpliktelsene innebærer for DA, både når det gjelder organiseringen av domstolene og iverksetting av særlige kompetansehevingstiltak innen samisk språk og kultur, og videre når det gjelder behov for å rekruttere ansatte med slik kunnskap.

Arbeidsgruppa gjør i kapittel 3 en gjennomgang av dagens status, hvor den uttaler at den faktiske situasjonen ved domstolene som helhet "viser at man reelt sett ikke tilfredsstillers intensjonen i Grunnlovens [§ 110 a] bestemmelse" (s. 34). For å tilfredsstille disse intensjonene påpekes det nettopp et behov for kompetanseheving både når det gjelder samisk språk og kultur. Arbeidsgruppa peker også på et behov for å kartlegge samiske sedvaner.

I kapittel 4 stiller arbeidsgruppa opp målsettinger for å styrke den samiske dimensjonen i rettsvesenet. I de kortsiktige målene som skal være oppnådd før 2017, heter det:

- Et flertall av dommerne i Norge skal ha fått en innføring om samisk samfunn og rettskultur.
- I domstoler med rettskrets i det samiske bosetningsområdet (Nord-Norge, Trøndelag og nordlige del av Hedmark) skal alle dommere og andre ansatte ha gjennomført et 1-dags grunnkurs om samisk språk, kultur og samfunnsliv.
- Et flertall av dommerne i domstoler i det samiske bosetningsområdet skal ha videregående kunnskaper om samerettslige emner.

Det uttales også at innen 2020 bør minst fem dommere være funksjonelt tospråklig.

¹ Sidetallene viser her og i det følgende til rapporten Den samiske dimensjonen i rettsvesenet (14. jan. 2011).

Vi synes disse målsettingene er gode, samtidig som de ikke kan sies å være for ambisiøse. Sett i lys av at dette er kortsiktige, strategiske mål, er fristen kanskje noe lang, det burde ikke være urealistisk å kunne flytte den ett år eller mer nærmere i tid. Selv om etterutdanningen er drøftet på s. 37 vil vi også påpeke at vi er noe usikre på hva som ligger "videregående kunnskap om samerettslige temaer". Menes det her videregående kunnskap utover det juristene har i sin grunnutdanning i Tromsø, hvor samerett er obligatorisk, eller er det kunnskap utover det som er obligatorisk på andre juridiske læresteder i Norge? Dette krever etter vårt skjønn en presisering.

I kapittel 5 foreslår arbeidsgruppa en rekke tiltak for å sikre at domstolene i sitt arbeid med samiske saker har den samme grundighet og høye kvalitet som i øvrige saker. Vi synes i all hovedsak de foreslåtte tiltak er konstruktive og vil bidra til måloppfyllelse, og er særlig glade for at det foreslås å avsette årlige beløp for å kartlegge og belyse samisk rettskultur og sedvaner. Forslaget med en fag-/arbeidsgruppe for samiske spørsmål er også godt. Etter vårt syn burde arbeidsgruppa også ha drøftet om den foreslåtte etterutdanningen bør gjøres obligatorisk, noe gode grunner tilsier (jf. oppsummeringen av de rettslige forpliktelsene på s. 26). Det er for øvrig heller ikke drøftet hvorvidt innføring i samiske rettsspørsmål mer generelt bør være obligatorisk på de juridiske lærestedene i Norge, samt i jordskifte kandidatutdanningen.

Arbeidsgruppa foreslår også (på s. 39–40) en rekke tiltak for å øke rekrutteringen av dommere med kunnskap i samisk språk og kultur, som vi i all hovedsak kan gi vår tilslutning til. Arbeidsgruppa har drøftet visse spørsmål som særlig berører jordskiftedomstolene, slik som at "[d]iskrimineringsforbudet i SP artikkel 26 reiser særlige spørsmål knyttet til reindriftssamenes manglende adgang til å ordne interne beiteforhold". Regelen det her vises til, og som finnes i jordskifteloven § 2 bokstav c nr. 3, kan med rette vurderes i en slik sammenheng, noe som innebærer at spørsmålet bør drøftes og løses før den nye jordskifteloven som nå er under utarbeidelse, vedtas.

I forhold til rekruttering av jordskiftedommere med kunnskap i samisk språk og kultur reiser det seg et særlig problem som vi ikke kan se er drøftet. Det består i at lærestedet som utdanner jordskiftedommere ligger langt unna de samiske områdene, og i liten grad rekrutterer samisk og samisktalende ungdom til studiene. Vi er kjent med at Domstoladministrasjonen vurderer å bygge opp en jordskifteutdanning på Vestlandet. For å sikre en rekruttering til jordskiftedommerembetene av dommere med nødvendig kunnskap i samisk språk og kultur, bør det vurderes etablering av en slik utdanning i Nord-Norge, noe som godt kan skje i tilknytning til det juridiske fagmiljøet ved Universitetet i Tromsø.

Avslutningsvis vil vi gjenta at arbeidsgruppa har gjort et godt og grundig arbeid, og foreslått en rekke gode mål og tiltak. Etter vårt skjønn vil en gjennomføring av disse bidra til at Norge blir bedre i stand til å oppfylle sine forpliktelser til å ivareta hensynet samisk språk og kultur, herunder også rettstradisjoner og sedvaner, i domstolene. Det er derfor av stor betydning at arbeidsgruppas forslag gis en grundig drøfting av Domstoladministrasjonen og andre myndighetsorganer, med tanke på innarbeiding av gode rutiner på området. Det kan etter vår mening også være aktuelt å sikre deler av forslagene gjennom lov- eller forskriftsfesting.

Vi legger for øvrig merke til at arbeidsgruppa vektlegger forskning og utdanning som en del av tiltakene for å oppfylle disse forpliktelsene. Som en institusjon med same- og urfolksrett som ett av sine satsingsområder, vil Det juridiske fakultet i Tromsø stille sin kompetanse til rådighet på disse områdene innen de økonomiske og arbeidsmessige rammene som er til rådighet.

Vennlig hilsen

Øyvind Ravna

Førsteamanuensis dr. juris
Leder av forskergruppa for same- og urfolksrett,
Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø